

Komenda Główna Straży Granicznej

<https://strazgraniczna.pl/pl/pozostale-informacje/promocja-i-tradycje-formacji/historia-sg/16136,Jak-to-z-Orawa-bylo.html>

09.09.2026, 12:08

Jak to z Orawą było...

Maciej Pietraszczyk
21.08.2026

Paweł Mołodecki „Samotny Wilk” wędruje po górach wzdłuż południowej granicy Polski, zbierając na rehabilitację Marcelinki. Minął Babią Górę, gdzie granica niepodległej Polski kształtowała się przez kilka lat zanim przyjęła znany dziś przebieg.

Babia Góra to bardzo specyficzny mikroregion Polski. Nie dość, że tworzy go samotna góra, nie powiązana z sąsiednimi pasmami górskimi i wyraźnie nad nimi górująca, za to mająca sześć szczytów (Sokolica, Kępa, Gówniak i Diablak, Kościółki oraz Mała Babia Góra - Cyl), to dodatkowo u jej podnóża rozwinęły się dwie wyraźnie różne i odrębne kultury: babiogórska (będąca ewenementem w skali całości kultury polskich gór) oraz orawska, bliższa folklorowi słowackiemu i podhalańskiemu.

Widok na Babią Górę z Cyla (Małej Babiej Góry) z zaznaczonymi pięcioma pozostałymi szczytami masywu

Ta specyfika wynika nie tylko z geografii i topografii, ale także z historii.

Przez kilkaset lat przez Babią Górę przechodziła bowiem granica polsko-węgierska. Północna jej część wchodziła w skład Starostwa Lanckorońskiego i stanowiła dobra króla polskiego (królewszczynę), południowa zaś razem ze szczytem Diablaka (czyli „właściwą” Babią Górą) należała do komitatu Arwa Królestwa Węgier.

Herb komitatu Arwa

Dla miejscowej ludności nie miało to większego znaczenia i bez problemu osadnicy przechodzili z jednej części do drugiej, zależnie od tego, gdzie mieli lepsze warunki. W efekcie w leżącej u podnóża Babiej Góry wsi Skawica (dziś część Zawoi) wśród najbogatszych gospodarzy znaleźć można nazwiska orawskie, jak Dercz/Dyrcz, czy Petrak/Pytrak, zaś północna Orawa z czasem się spolonizowała.

Proces ten przyspieszył po I rozbiorze, kiedy południowa część Małopolski dostała się pod panowanie austriackie. Brak granicy państwowej w powiązaniu z różnicami w sposobach gospodarowania nowych właścicieli babiogórskich wsi (dawne królewszczyny zostały przez Wiedeń wyprzedane zasłużonym dla dworu arystokratom) ułatwił migracje.

W efekcie na początku XX wieku pod Babią Górą i nad Czarną Orawą ludność mówiła głównie po polsku i czuła się Polakami. Jednocześnie Czesi i Słowacy uważający się za spadkobierców Austro-Węgier uważali, że tereny te należą do nich.

Mapa rozkładu narodowości na terenie Orawy opublikowana w 1931 roku w magazynie "Świat"

5 listopada 1918 w Jabłonce powstała Polska Rada Narodowa, która domagała się przyłączenia Orawy i Babiej Góry do Polski. Zaraz potem polskie oddziały zajęły Górną Orawę. Czechosłowacja skierowała w ten rejon swoje jednostki. W Noc Sylwestrową 1918/1919 delegacje Polski i Czechosłowacji ustaliły tymczasową linię demarkacyjną. Przy Polsce została znaczna część Górnej Orawy, co oczywiście nie podobało się w Pradze. Czesi nie mieli jednak sił, żeby podjąć przeciw Polsce skuteczną akcję zbrojną. Uciekli się zatem do podstępu.

3 stycznia 1919 roku pod Wilnem doszło do pierwszych starć polsko-sowieckich. Obok wciąż trwającej wojny polsko-ukraińskiej i rozwijającego się Powstania Wielkopolskiego pojawił się nowy, znacznie ważniejszy front. Rzeczpospolita potrzebowała broni, a przede wszystkim amunicji. Tę zaproponowały władze Węgier, także widzące wrogów w Czechosłowacji, Ukrainie i Rosji Sowieckiej. Kiedy kontrakt był uzgodniony, francuski podpułkownik Ferdynand Vix, będący z ramienia zwycięskich państw sojusznicznych swego rodzaju „gubernatorem” Węgier, pod naciskiem władz Czechosłowacji uzależnił zgodę na przesłanie amunicji do Polski od wycofania polskich jednostek z Orawy i Spisza. Powoływał się przy tym na nieistniejący rozkaz francuskiego generała Ferdynanda Focha.

Polski premier Jędrzej Moraczewski niechętnie ustąpił i wydał rozkaz odwrotu. Opuszczony przez Wojsko Polskie teren zajęły od razu oddziały czechosłowackie, które przystąpiły do represji wobec ludności polskiej, a szczególnie polskich działaczy narodowych.

Ostatecznie po roku dyplomatycznych podchodów i przepychanek oraz praktycznie bezkrwawych manewrów zbrojnych, po wymuszonym przez aliantów odwołaniu przez rząd Władysława Grabskiego plebiscytów na Śląsku Cieszyńskim, Orawie i Spiszu, 28 lipca 1920 aliancka Rada Ambasadorów dokonała podziału Orawy między Rzeczpospolitą Polską a Czechosłowację.

Orawska wieś - fragment skansenu w Parku Etnogranicznym z Zubrzyicy Górnej

Polsce przyznano północno-wschodnią część Górnej Orawy (ok. 13-15 wsi, m.in. Jabłonkę, Zubrzyce, Orawkę, Podwilk, Lipnicę Małą, część Lipnicy Wielkiej, Chyżne, Harkabuz itp.). Granica była niekorzystna i nienaturalna. Przecięła nawet zwartą wieś Lipnicę Wielką, której część bliższa Babiej Górze, w tym południowe stoki masywu, przypadła Czechosłowacji. W sierpniu 1920 r. polska administracja objęła przyznane tereny.

Mimo, że w zasadniczej części nowa granica szła po dawnej linii granicznej Królestwa Węgier, Czechosłowacja nie była zadowolona z rozstrzygnięcia aliantów. Polska oczywiście też nie. Ostatecznie oba kraje wróciły do rozmów dwustronnych i 6 maja 1924 rok podpisały tzw. protokoły krakowskie, korygujące przebieg granicy. Do Polski weszła reszta Lipnicy Wielkiej i południowe stoki Babiej Góry, a Czechosłowacja przejęła Głodówkę i Suchą Górę. Odtąd, nie licząc okresu 1938-45, granica polsko-czechosłowacka, a potem polsko-słowacka na Orawie już się nie zmieniła.

Widok na Babią Górę z Rycerzowej

Wyprawę Pawła Mołodeckiego można śledzić tutaj:

<https://poltrax.live/samotny-wilk>

oraz na jego profilu na facebooku [Granica Wytrzymałości i Życie](#)

Podajemy również link do zbiórki na rzecz Marcelinki:

<https://www.siepomaga.pl/granica-wytrzymalosci-i-zycie>

[#GranicaWytrzymałości](#)

[#SamotnyWilk](#)

[#DlaMarcelinki](#)

[#Ultra](#)

[#Pomagamy](#)